CZU 347.6:347.78 **DOI: 10.5281/zenodo.821083**

PROTECȚIA IMAGINII FAMILIEI PRIN ELEMENTE DE DREPT DE AUTOR

ANECHITOAE Constantin
doctor, profesor universitar, Facultatea de Drept și Științe Administrative,
Universitatea „Ovidius” din Constanța,
Membru în Consiliul Departamentului de Drept
ORCID ID: 0000-0001-8909-8881

The role of the image about each individual separately, but especially within a family, is essential and primary in communication between individuals, respectively between families, the image becoming the ultimate means of presenting any entity, so that, after the impact of the image and in accordance with the feeling caused by it, we begin the conscious and detailed analysis of that entity. In the society we live in, we easily find that the image of the family is of particular importance and that it plays an important role between people and different organizations, and its strength is given by the fact that it has the power to impose itself in the process of communication, of evolution , orienting the opinions, attitudes, convictions, beliefs, but above all the behavior and actions of individuals, towards a single goal, that of doing everything in their power to transform the family name from a name to a reputation and to campaign to transform it into - a coat of arms with recognition between the family among other families.

Keywords: *Intellectual property right (IPR), Family, Surname, First name*

1. Introducere

În viziunea profesorului Viorel Roș, *dreptul proprietății intelectuale (DPI) este ramura de drept cu cea mai spectaculoasă evoluție în ultimul secol, numărul mare de convenții internaționale semnate, de directive comunitare adoptate și de organizații înființate stând mărturie* [1, p. 11], această definiție a disciplinei DPI a primind de curând o nouă calificare, fiind numită „*regina tuturor disciplinelor”* [2]. O apreciere justă pentru faptul că DPI, *presupune să știi şi drept civil, şi drept constituțional, şi drept european, şi dreptul muncii, şi drept penal, şi drept fiscal* [3, p. 1].

Protecția numelui unui individ sau a numelui de familie ca element de identificare a persoanei sau a familiei, este protejat prin instituția Dreptului civil („Numele cuprinde numele de familie şi prenumele” [4]); a Dreptului familiei (nașterea, căsătoria, regimurile matrimoniale, consiliul de familie, filiația – care se dobândește prin purtarea numelui, etc.) [5]) dar și prin elemente de dreptul proprietății intelectuale, respectiv prin Legea nr. 8 din 1996 (r1) [6] sau Legea nr. 84/1998 (r3) [7] și [8, p. 487]. Numele ca atribut de identificare a unei persoane, a trecut prin diferite faze de alegere a acestuia, plecând de la anumite trăsături fizice sau anumite întâmplări din viață [9, pp. XV-XVI]. În acest mod se atribuiau nume

persoanelor în vârstă [10], în schimb, copiii nou-născuți erau numiți inclusiv după anumite evenimente legate de momentul nașterii, precum ziua, locul, dimineața/seara etc. [9, p. XVI], până astăzi când cele mai actuale elemente de cercetare și identificare a persoanei fizice sunt: Biometria cu caracteristicile sale, CNP-ul, după caracteristicile irisului [11, p. 113], sau identificarea persoanei pe baza amprentelor genetice, expertizei grafoscopice ori după scrisul de mână, pe baza expertizei grafoscopice, ca gen particular de identificare, realizată în cadrul expertizei criminalistice.

De asemenea, căutarea, descoperirea și aflarea numelui după semnalmente și portretul vorbit, are ca obiect identificarea criminalistică a unui individ, susceptibil de a fi identificat pe baza urmelor create în câmpul infracțional, având în vedere trăsăturile exterioare caracteristice fiecărei persoane (aspectul exterior al fetei, corpolența, existența unor malformații congenitale sau accidentale etc.) ori după caracteristicile generale (anatomice) ale întregului corp, avându-se în vedere capul, umerii, mâinile, trunchiul, picioarele, elementele caracteristice ale fizionomiei umane [12, p. 39].

2. Numele

Din punct de vedere gramatical, numele este un substantiv propriu, al cărui scop este acela de a distinge o persoană de alte nume care definesc: entități geografice, ape (hidronimia), corpuri cerești (astronomia), așezări omenești (oiconimia) ori ființe: Insulele Galápagos (galápago = broască țestoasă) sau substantive comune: Cloșca cu puii de aur, etc.

Numele de familie, în vorbirea curentă (uzuală), este pronunțat sau înlocuit de sintagma „nume patronimic” [13].

Numele este imprescriptibil atât din punct de vedere extinctiv - nu se pierde prin simplul fapt că nu este utilizat - cât şi sub aspect achizitiv - oricât de mult timp ar utiliza un individ un nume, acesta nu-1 va putea obţine decât în condiţiile impuse de legislativ [14, p. 43].

Cel de-al doilea element component al identificării unei persoane, este prenumele, adesea desemnat prin „numele de botez” [15, p. 43] sau numele mic. Prenumele este alcătuit dintr-un cuvânt sau mai multe (nu poate fi format din mai mult de trei cuvinte) [16]. şi comparativ cu numele de familie, acesta determină identificarea unei persoane în cadrul membrilor unei familii şi chiar a acelor familii care au un nume patronimic identic.

Atribuirea prenumelui noului născut este stabilit de părinții, ori de către nașii acestuia [17, p. 17].

Examinând numele din punct de vedere al protecţiei acestuia ca element

primordial al vieţii private acoperind mai multe sintagme: numele de familie, prenumele, pseudonimul, cei care pot deveni autori de produse al creației intelectuale, dar care potrivit legislației în domeniu pot utiliza numele real al autorului, un pseudonim sau chiar anonimatul.

3. Dreptul la nume [8, pp. 252-254].

Dreptul de a decide sub ce nume va fi adusă opera la cunoștință publică (dreptul la nume) [3, pp. 301-302] constă în posibilitatea juridică conferită autorului de a stabili cuvântul sau grupul de cuvinte, atașate denumirii operei, care au rolul de a indica persoana autorului creației intelectuale respective. [18, pp. 35-36].

Este evident faptul că numele sub care opera este adusă la cunoștință publică nu poate fi confundat cu denumirea acesteia [19, p. 38]. Denumirea este alcătuită dintr-un grup de cuvinte care au rolul de a identifica opera, ca atare.

4. Numele care pot constitui mărci [8, pp. 486-487]

Semnele care pot constitui mărci sunt enumerate de art. 3, lit. a) teza II al Legii nr. 84/1998 (r2). Din punct al legii, sunt acceptate cuvintele, inclusiv „*nume și persoane*, desene, litere, cifre, elemente figurative, forme tridimensionale și, în special, forma produsului sau a ambalajului său, combinații de culori”.

Spre deosebire de reglementarea din 1967, între semnele susceptibile de apropriere ca marcă nu figurează și prezentarea sonor [22, pp. 309-310]. Omisiunea a fost influențată de prevederile Tratatului de la Geneva privind dreptul mărcilor din 1994, care nu se aplică mărcilor hologramelor și mărcilor care nu sunt alcătuite din semne vizibile, în special mărcile sonore și mărcile olfactive.

Legea română cuprinde o enumerare enunțiativă a semnelor distinctive care pot fi înregistrate ca marcă. Sistemul enumerării nelimitative rezultă din posibilitatea solicitanților de a utiliza orice combinație a acestor semne.

4.1. Numele de persoane

Între semnele care pot constitui o marcă, legea prevede în mod expres cuvintele. În economia textului, termenul de cuvinte include atât *numele*, cât și denumirile [22, p. 212].

Principalele legislații europene au adoptat sistemul enumerării exemplificative a diferitelor semne care pot fi utilizate ca mărci în mod concret. Numele poate fi scris într-o manieră originală, poate fi îmbinat cu un cuvânt generic sau însoțit de o emblemă sau o indicație a domiciliului. Prin protecția dispoziției speciale, a aranjamentului, culorii sau a formei caracterelor utilizate pentru scrierea numelui, se evită riscul confuziei și monopolul titularului mărcii.

În unele state, numele poate fi utilizat ca marcă fără a fi necesar să prezinte o formă specială. Cu caracter derogatoriu, condiția formei distinctive trebuie respectată dacă numele este banal.

O marcă poate fi formată și din numele unei alte persoane decât a titularului. În această situație, este necesară autorizația terțului sau a succesorilor săi.

5. Familia

Dreptul la propria imagine a unei persoane, respectiv, dreptul la propria imagine a familiei, este, în prezent, o instituție relativ nouă în România și încă prea puțin analizată în instanțe.

Trăim într-o lume a imaginilor, unde oamenii nu reacționează în funcție de realitatea obiectivă, ci mai degrabă în funcție de modul cum își reprezintă ei această realitate, a imaginilor pe care le poartă în minte [23, p. 147]. Imaginea reprezintă un aspect esențial în ceea ce privește drepturile și libertățile individului, cu implicații masive asupra gradului de satisfacere a nevoilor lui, fapt pentru care se poate discuta despre un *drept la o imagine corectă,* deoarece drepturile și libertățile se pot realiza în momentul în care acțiunile și inacțiunile au la bază imagini corecte, conforme cu realitatea [23].

În concepția clasică, s-a susținut că știința dreptului *nu studiază persoana omenească în toată integritatea sa*, ci că oamenii sunt luați în considerare în drept, doar *din punctul de vedere al rolului pe care îl joacă în societate [24, p. 3] afirmându-se cu preponderență – rolul familiei*. Se poate afirma faptul că noțiunea de *persoană* individuală, semnifică în domeniul curent acea *"mască" juridică [25]* pe care o poartă ființa umană și care îi determină acesteia rolul jucat în sfera relațiilor sub incidența dreptului familiei. De la termenul de *persoană* derivă conceptul de *personalitate*, care în limbajul comun, înseamnă: ceea ce este propriu, particular fiecărui individ și îl distinge ca individualitate, mergând mai departe - în cadrul familiei la un drept al personalității familiei.

Așadar, sub denumirea consacrată de *drepturi ale personalității* (denumire de origine germană) sunt calificate acele prerogative preponderent nepatrimoniale, *intim atașate persoanei ca individ și familiei ca relațiile dintre soți și care exprimă chintesența ființei umane fiind intrinseci ale acesteia [26, p. 192]*. Personalitatea prin care se exprimă aceste drepturi, aceasta nu „se limitează la conceptul tehnic de personalitate juridică, ci vizează persoana umana în totalitatea sa”, în realitatea ei biologică, psihologică și socială [27, p. 47]. Așadar, denumirea acestor drepturi ca fiind *ale personalității* nu trebuie să creeze confuzie cu noțiunea de *personalitate* ce are ca sens calitatea de subiect de drept a persoanei fizice și nici cu noțiunea de drepturi strict personale, care se referă la exercițiul anumitor drepturi subiective doar de către titularul lor (de principiu nu și prin reprezentant) [28, p. 349].

Drepturile personalității, pe care unii doctrinari le numesc fie drepturi *primordiale*, fie *drepturi fundamentale ale omului* dare care sunt drepturi subiective,

care aparțin oricăror persoane fizice, câștigate sau câștigate chiar de la naștere [29, p. 2] și îmbogățite prin instituția căsătoriei în cadrul familiei. Dar în același timp, că atât drepturile personalității, cât și drepturile fundamentale ale omului au în esență, urmăresc un singur scop - protejarea ființei umane și totodată ele nu ar trebui confundate între ele, deoarece aceste drepturi fundamentale ale omului vizează raporturi juridice de drept public în cadrul cărora sunt ocrotite drepturi principale ale lui și de regulă în fața arbitrariului autorității statale, de unde rezultă un efect direct vertical, iar în cazul drepturilor personalității, protecția se îndreaptă împotriva atingerilor aduse de către persoane private și în consecință, efectul este unul direct orizontal.

Imaginea reprezintă întâiul mod de comunicare, de etalare plenară a caracteristicilor unui obiect, a unei organizări socio-politice, a unei întreprinderi, a mijloacelor mas-media ce vehiculează imagini despre persoane luate individual dar cu alt răsunet când sunt popularizate în contextul familiar.

În prezent, rolul imaginii este esențial și primar în comunicare, imaginea devenind mijlocul suprem de prezentare a oricărei entități, astfel încât, după impactul imaginii și în acord cu sentimentul provocat de către aceasta, începem analiza conștientă și detaliată a entității respective. În societatea în care trăim, constatăm cu ușurință că imaginea este de o importanță deosebită și că aceasta *joacă un rol mediator între oameni și diferite organizații, iar forța ei este dată de faptul că are puterea de a se impune în procesul comunicării, orientând opiniile, atitudinile, convingerile, credințele, dar mai ales comportamentul și acțiunile indivizilor [30]*, care ar trebuie să cunoască un singur țel, cel de a face tot ce le stă în putere să transforme numele de familie din nume în renume și să militeze de al transforma într-un blazon cu recunoaștere între alte familii.

Atunci când discutăm despre dreptul la imagine al unui om, luat individual ori al unui membru al familiei, ne raportăm la trăsăturile exterioare, fizice ale individului și nu la caracteristicile sale comportamentale, fiind vorba *despre trăsăturile fizice ale persoanei, dar noțiunea a fost extinsă și mai departe, de exemplu la voce, care este considerată a fi un atribut al personalității [31, p. 50]*.

Dreptul la propria imagine nu este o instituție nouă, acest drept are rădăcini în jurisprudența franceză, exemplificativ avem în acest sens speța legată de un desen pictat actriței Rachel pe patul de moarte și ulterior vândut de către artistul operei, cu toate că familia actriței s-a opus acelui fapt. Tribunalul de Sena, ce s-a pronunțat în legătură cu acest caz în anul 1858, a conchis că celebritatea actriței nu era de natură să suplinească acordul familiei, recunoscând existența dreptului la propria imagine și arătând faptul că dreptul de a se opune reproducerii este un drept absolut, având-și

fundamentul în respectul solicitat de către familia în speță și neputând a fi ignorat, totodată.

În jurisprudența română, se poate remarca faptul că în prezent există o sumă de acte normative cu vocația de a reglementa raporturile juridice care se nasc în legătură cu apărarea ori utilizarea dreptului la imagine, printre ele putând fi enumerate Constituția țării, Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe, Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice, Legea nr. 504/2002 privind audiovizualul sau Legea nr. 148/2000 privind publicitatea [32, p. 137].Totodată, acest drept este recunoscut și de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, astfel încât, conform jurisprudenței, „*imaginea unei persoane este unul dintre atributele principale ale personalității sale, pentru că îi exprimă originalitatea şi îi permite să se diferențieze de ceilalți. Dreptul persoanei la protecţia imaginii sale este astfel una din condițiile esențiale pentru dezvoltarea sa personală. Aceasta presupune, în principal, controlul individual al imaginii sale în mod individual dar și al familiei sale, care include, în special, posibilitatea de a refuza difuzarea acesteia” [33]*.

În dreptul nostru național românesc, respectiv, în Noul Cod Civil se prevede, la art. 73 alin. 1, că „*orice persoană are dreptul la propria imagine*”. În continuare se prevede faptul că: „protejând dreptul la propria imagine, statuează la alin. 2 că în exercitarea dreptului la propria imagine, oricine este îndreptățit să interzică ori să împiedice reproducerea, în orice modalitate, a înfățișării sale fizice ori a vocii sale ori, după caz, utilizarea unei asemenea reproduceri”. În continuare, articolul 74 prezintă acele fapte care pot fi considerate atingeri aduse vieții private a persoanei, printre ele aflându-se captarea ori folosirea imaginii sau a vocii unei persoane ce se află într-un spațiu privat, fără consimțământul acesteia și folosirea într-un mod necinstit a numelui, imaginii, vocii ori asemănării cu alt individ ori cu o altă familie.

6. Concluzii

Ne întrebăm, dacă dreptul la imagine poate fi considerat un drept specific ori doar un aspect al dreptului vieții private? Chiar dacă anumiți autori îl includ în dreptul la respectul vieții private, întrucât publicarea imaginii într-un mod abuziv se poate efectua și fără să se aducă atingere vieții private, aceștia au sa îl trateze distinct. Astfel, fundamentul dreptului la înfățișare este diferit și deloc ușor de conturat când vorbim despre dreptul imaginii al comunității a două persoane – soț și soție ca familie și are o importanță vitală pentru familie

Dreptul la propria imagine al familiei ridică serioase dificultăți în ceea ce privește exigența consimțământului tuturor membrilor familiei, exteriorizării comunității a imaginilor (al soțului respectiv al soției). Asemenea numelui, imaginea unei familiei respectabile, își află protecția cu titlu de componență identificatoare a

tuturor membrilor familiei.

Aceasta, constând într-o reprezentare a elementelor fizice ale membrilor familiei, iar în momentul în care imaginea este prelucrată fără acordul tuturor membrilor familiei, constituie o lezare a dreptului la imagine a familiei.

Astăzi când imaginile cunosc o utilizare fără precedent a tehnologiilor informaționale, păstrarea secretului vieții private respectiv a imaginii familiei, devine tot mai dificilă [34].

Referințe:

1. ROȘ, V. „Cuvânt” în lucrarea lui Marius Pantea, Investigarea fraudelor: curs universitar, București: Pro Universitaria, 2012, p. 11.
2. ROȘ, V. Intervenție în cadrul: „Cea de-a doua ediție a dezbaterilor din seria „Educație, Lege, Drept, Dreptate”, în contextul apariției Volumului III al Enciclopediei Juridice Române, din 7 decembrie 2022.
3. ROȘ, V., Dreptul proprietății intelectuale. Dreptul de autor, drepturile conexe și drepturile sui-generis. Vol. I. București: C.H. Beck, 2016, p. 1.
4. Art. 83 din Codul Civil din 2009. În vigoare de la 01 octombrie 2011, Republicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 505 din 15 iulie 2011.
5. FLORIAN, E. Dreptul familiei. Căsătoria. Regimuri matrimoniale. Filiația, ediţia 5, București: C. H. Beck, 2016.
6. Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe dreptului de autor. Republicat (r1) în Monitorul Oficial, Partea I nr. 489 din 14 iunie 2018. Ex.: art. 4, alin (1), teza a 2-a din „autor este … persoana sub numele căreia opera a fost adusă pentru prima dată la cunoștința publică”.
7. Legea nr. 84/1998 privind mărcile şi indicaţiile geografice, Republicat (r3) în Monitorul Oficial, Partea I nr. 856 din 18 septembrie 2020. Ex.: art. 2 „Poate constitui marcă orice semn, cum ar fi cuvintele, inclusiv numele de persoane”.
8. ANECHITOAE, C Dreptul proprietății intelectuale. Craiova: Sitech, 2019, p. 487.
9. GRAUR Al. Nume de persoane, București: Ed. Ştiinţifică, 1965, p. 95, citat de: Oana-Nicoleta Retea, Dreptul la nume. Jurisprudență națională și europeană. București: Ed. C.H. Beck, 2018, pp. XV-XVI.
10. Documente datând din anul 1700 a reliefat importanța numelui în rândul marilor familii de boieri iar prenumele reflecta de fapt o „moștenire” de familie, „un blazon de recunoaștere”. Se putea observa că primi născuți de sex masculin dobândeau ca şi prenume, prenumele bunicilor paterni, în timp ce fetele prenumele bunicilor materne. Constanța Vintilă Ghițulescu, Boierii şi numele lor, în Dilema Veche nr. 120/2006, p. 17.
11. LUPU C. Stadiul actual privind recunoaşterea persoanelor după iris şi amprentă.

Raport de cercetare nr. 1/ coordonator Vasile-Gheorghiță Găitan. Suceava, 2015, p. 113.

12. DUMITRESCU, C., GAGEA, E. Elemente de antropologie judiciară. București: Ministerului de Interne, 1993, p. 39.
13. Nume pe care îl poartă (după tată, a bunicului sau a unui strămoș) toți membrii unei familii. În sens etimologic el însemnând „numele tatălui”, a fost introdus în limba franceză în sens larg de „nume comun tuturor descendenților unui [ei]: popor, națiuni, rase, categorii, extracții, grup, familii, generații, populații, ramuri, dinastii, etnii, linii, (sau unor: ascendenți, fii, lăstari, originari, copii, urmași, moștenitori, strămoși,) dobândit din numele aceluia ce este „tatăl”. Componenta derivată de la numele mamei se numește nume matronimic. https://ro.wikipedia.org/wiki/Patronimic
14. În componența dreptului la nume intră două elemente (numele patronimic şi prenumele), dar care individualizează aceeaşi persoană, constituind „un întreg, o unitate”. Nu trebuie confundată unitatea cu unicitatea numelui care presupune că o persoană nu poate purta alternativ mai multe nume (cum ar fi: nume de familie şi prenume) ci poate avea doar un singur nume cel stabilit de lege.
15. Într-o definiției regăsită „Dicționar Explicativ al Limbii Române, prenumele este numele care i se dă unui om la naștere și care distinge pe fiecare dintre membrii din cadrul aceleiași familii. Prenumelui i se mai spune și nume de botez sau numele mic” https://dexonline.net/definitie-prenume.
16. Art. 19 din Legea nr. 105/2022 pentru modificarea şi completarea Legii nr. 119/1996 cu privire la actele de stare civilă, precum şi pentru abrogarea Ordonanţei Guvernului nr. 41/2003 privind dobândirea şi schimbarea pe cale administrativă a numelor persoanelor fizice, Publicat în Monitorul Oficial, Partea I nr. 412 din 29 aprilie 2022.
17. GHIȚULESCU, C. Boierii şi numele lor. p. 17. Spre exemplu, copiii domnului Constantin Brâncoveanu au fost botezați de stolnicul Constantin Cantacuzino, tară a se mai aplica regula întâlnită în acea perioadă de a transmite nepotului, prenumele bunicului patern.
18. BODOAŞCĂ, T. Dreptul proprietăţii intelectuale. Bucureşti: C.H.Beck, 2006, pp. 35-36.
19. PÂRVU R., ROMIŢAN, C.-R. Lexicon juridic. Dreptul de autor şi drepturile conexe. Bucureşti: All Beck, 2005, p. 38.
20. CĂTUNA L. Drept civil. Proprietate intelectuală, Bucureşti: C.H. Beck, 2013, p. 73.
21. BODOAŞCĂ, T. Dreptul proprietăţii intelectuale. Ed. a II-a. Bucureşti: Universul Juridic, 2012, p. 45
22. MACOVEI, I. Tratat de drept al proprietăţii intelectuale. Bucureşti: C.H. Beck, 2010, pp. 309-310.